

SURA ET-TĪN: ČOVJEK I NJEGOVE MOGUĆNOSTI

Almir FATIĆ

Fakultet islamskih nauka Univerziteta u Sarajevu
almirfat75@gmail.com

SAŽETAK: Sura Et-Tīn je 95. kur'anska sura. Naziv je dobila po riječi *tīn* koja se navodi u prvom njezinom ajetu. Ima osam ajeta. O mjestu objavljivanja ove sure rani komentatori Kur'ana se razilaze, ali većina kasnijih komentatora prihvatila je stav da je objavljena u Mekki, što je, prema mišljenju ovog autora, i ispravniji stav zato što sadržaj sure govori njemu u prilog. Naime, u trećem ajetu spominje se *ovaj sigurni grad*, a on je, prema konsenzusu mufessira, Mekka. Također, način ili stil na koji je sadržaj ove sure iskazan pokazuje karakteristike mekkanskih sura ranog perioda Objave. Glavnu temu ove sure mogli bismo dvostruko odrediti: suština čovjeka i njegovi potencijali, te konačni Božiji sud na Onome svijetu u vidu nagrade ili kazne. O prvom dijelu teme, suštini čovjeka i njegovim potencijalima, govori se u prvih pet ajeta, a o konačnom Božijem sudu, u ostatku sure.

Ključne riječi: 95. sura, tefsir (tafsīr), smokva, maslina, čovjek, Božiji sud

Uvod

Et-Tīn je 95. kur'anska sura. Naziv je dobila po riječi *tīn* (التين) koja se navodi u prvom njezinom ajetu. Ima osam ajeta. O mjestu objavljivanja ove sure rani komentatori Kur'ana imaju dva stava: jedni kažu da je objavljena u Medini (Katāde), dok drugi stoje na stanovištu da je objavljena u Mekki (Ikrima, Atā, Džābir). Od Ibn Abbāsa se prenose oba stava. Većina kasnijih komentatora prihvatila je drugi stav, što je, prema našem mišljenju, i ispravniji stav zato što sami sadržaj sure govori njemu u prilog. Naime, u trećem ajetu spominje se *ovaj sigurni grad*, a on je, prema konsenzusu mufessira, Mekka. A, također, i cjelokupni sadržaj ove sure i način ili stil (zakletve, konciznost) na koji je predložen prikazuju karakteristike mekkanskih sura ranog perioda Objave. Objavljena je poslije 85. sure, El-Burūdž. (Asad, 2004; Ibn Džuzejj, 2014)

Glavnu temu ove sure mogli bismo dvostruko odrediti: suština čovjeka i njegovi potencijali te konačni Božiji sud na onome svijetu u vidu nagrade ili kazne. O prvom dijelu teme, suštini čovjeka i njegovim potencijalima, govori se u prvih pet ajeta. Ovaj diskurs o suštini čovjeka popraćen je velikim i znakovitim Božijim zakletvama. Odgovor na zakletve (dževābu l-kasem) u Kur'anu često je centralna tema same sure. Dakako, i na drugim mjestima u Kur'anu govori se o suštini i potencijalima ljudskoga bića, koji se predložavaju na različite načine (v. npr. El-Bekare: 30, 34; El-En'am: 165; El-E'arāf: 11; El-Hidžr: 28, 29; En-Neml: 62; El-Ahzāb: 72; El-Isrā', 70), a ovo mjesto izdvaja se baš po veličanstvenim zakletvama. Ovi ajeti nam otkrivaju sposobnost čovjeka za izvršenje zadatka za koji je stvoren.

Iz same suštine ljudskoga bića i njegova potencijala za zlo i dobro proizlazi i neminovnost konačnog

i apsolutno pravednog Božijeg suda na Onome svijetu. Drugim i jednostavnijim riječima, postoje dobri i zli ljudi. Ovo je jasno svakom razumnom čovjeku a jasno mu je, također, i da na ovome svijetu oni dobri nekada ne dobiju punu satisfakciju za svoju dobrotu, kao što i oni zli ne budu adekvatno kažnjeni. Znači li to da ovdje nema pravde?! Zar uopće možemo i smijemo (po)misлити da Svevišnji nije, *ne'ūzubillāh*, pravedan?! Pronađimo odgovor u ovoj suri!

Prije toga, razmislimo o mogućoj značenjskoj povezanosti sure Et-Tīn s njoj prethodećim surama: El-Inširāh, Ed-Duhā, El-Lejl i Eš-Šems, koje govore o: čišćenju sebe (Eš-Šems), visokim imanskim dometima Ebū Bekra (El-Lejl) i uzvišenom statusu Muhammeda, a.s. (Ed-Duhā i El-Inširāh), nakon kojih slijedi sura Et-Tīn iz koje učimo da ljudsko biće ima mogućnost da dosegne najviše visine, ali i da se strovali u najniže nizine!

1. Ve t-tini ve z-zejtūn

(وَالَّتَيْنِ وَالزَّيْتُونِ)

Tako mi smokve i masline. U klasičnim komentarima Kur'ana nailazimo više mišljenja o značenju ovoga ajeta. Naprimjer, Al-Māwardi (2012) navodi čak osam mišljenja; Ibn al-Ġawzī (2009) jedno manje, a Ibn Džuzejj (2014) ih svodi na dva. Suština je u tome da li se misli na smokve i masline u doslovnom smislu te riječi, tj. kao voćke ili plodove, ili se, pak, radi o širem, prenesenom značenju, tj. o mjestima ili lokalitetima na kojima uspijevaju smokve i masline.

Jedni komentatori su kazali da se misli na smokve i masline kao plodove. A budući da se njima Svevišnji zaklinje, to, onda, ukazuje na njihovu neobičnu važnost, vrijednost i korisnost u odnosu na ostale plodove. Riječ je, dakle, o blagoslovljenim plodovima. Al-Faḥr al-Rāzī (1981) u svom tefsiru navodi nekoliko *prednosti* smokve i masline kao plodova u odnosu na druge. Al-Šawkānī (2007) u svome tefsiru veli da su mnogi liječnici kazali da je smokva najkorisnije voće za tijelo i najhranjivije. Inače, riječ *et-tin* (smokva) u Kur'anu se spominje samo na ovome mjestu, dok se riječ *ez-zejtūn* (maslina) spominje četiri puta.¹ Također se i u hadisima Muhammeda, a.s., spominju smokve i masline. Naprimjer, o smokvama je rekao: "Da kažem da postoji neko voće koje je spušteno iz Dženneta, rekao bih za ovo, jer džennetsko voće nema košpice! Jedite ih, jer one presijecaju hemoroide i korisne su za kostobolju!" O maslini, pak, Muhammed, a.s., kaže: "Divan li je misvak (četkica za zube) – maslina! Ona je blagoslovljeno drvo. To je moj misvak i misvak vjerovjesnika prije mene!" (Al-Qurtubī, 1996: 20/11; Ibn 'Aṭīyya, 2001: 5/499; Ibn Džuzejj, 2014: 6/402) Neki rani autoriteti u tumačenju Kur'ana imali su ovo mišljenje, npr. Hasan, Ikrime i Mudžāhid. (Al-Ṭabarī, 2007)

Drugo mišljenje temelji se na lingvističkoj praksi Arapa da zemlju ili predio u kojem u izobilju uspijeva neko voće nazovu po tom voću. U okviru ovog mišljenja spominju se različita mjesta ili lokacije, npr: a) *smokva* = Damask, *maslina* = džamija Bejtu-l-Makdis; b) *smokva* = mesdžid Nuha, a.s., sagrađen na brdu Džūdijj, *maslina* = mesdžid Ibrahimov, a.s.; c) *smokva* = brdo na kojem je Damask; *maslina* = brdo na kojem je Bejtu-l-Makdis; d) *smokva* = Mesdžidu-l-Harām u Mekki, *maslina* = El-Mesdžidu-l-Aksā u Jerusalemu; e) *smokva* = mesdžid stanovnika pećine (*Ashābu-l-keḥf*), *maslina* = mesdžid Īljā' (Al-Ṭabarī, 2007: 10/8696-8697; Al-Māwardī, 2012: 6/300-301; Ibn al-Ġawzī, 2009: 8/166; Al-Šawkānī, 2007: 1636.).

U vrijeme objavljivanja Kur'ana, Sirija i Palestina su bile, za Arabljane, zemlje u kojima su uveliko uspijevale smokve i masline. Ovo drugo mišljenje prihvatili su veliki mufessiri poput Al-Zamaḥšarija, Ibn Kaṭīra i Al-Ālūsija. Al-Ṭabarī (2007: 10/9697) je preferirao prvo mišljenje, ali i naveo da *et-tin* i *ez-zejtūn* mogu označavati i zemlju (Damask i Palestina) u kojoj se uzgaja ovo voće. Ibn Džuzejj (2014: 6/403), pak, misli da se: radi o dvije lokacije u Šamu na kojima se rodio i živio Isa, a.s., jer je Allah, dž.š., nakon toga spomenuo Sinajsku goru na kojoj je govorio s Musaom, a.s., i grad Mekku iz kojeg je poslan Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, tako da ajeti podsjećaju na ono što se navodi u Tevratu: "Allah je 'došao' sa Sinajske gore, 'pojavi se' na Saidu (a to je mjesto Isaa, a.s.) i 'otkrio se' s brdā Fārān (a to je Mekka)!" Allah, dž.š., se kune ovim mjestima koja su spomenuta i u Tevratu radi njihove počasti vezane za spomenute vjerovjesnike.

2. Ve Tūri Sinīn (وَطُورِ سَيْنِينَ)

I Gore Sinajske. Riječ *tūr* (طُور) označava brdo ili goru; prijevodom je iz sirijačkog ili nabatejskog jezika (Al-Suyūṭī, 1999). *Sinīn* (سَيْنِينَ) je Sinaj ili Sinajski poluotok. *Tūri Sinīn*

je, dakle, Sinaj(ska) gora, Turi Sina. Na drugom mjestu u Kur'anu spominje se kao *Tūri Sejnā'*: وَسَجْرَةً تُخْرُجُ مِنْ طُورِ سَيْنَاءَ تَنْبُثُ بِالذَّهْنِ وَصَبْغٍ لِّلْأَكْبِينِ *I drvo koje raste na Gori Sinajskoj, koje ulje daje i začim je onima koji jedu* (El-Mu'minūn, 20). U ovom ajetu se također aludira na maslinu, tj. drvo masline, kojim obiluje Sinajsko gorje. Obje ove sintagme (*Tūri Sinīn* i *Tūri Sejnā'*) odnose se na goru na kojoj je Musa, a.s., razgovarao s Allahom, dž.š.

Al-Ṭabarī (2007: 10/8697) navodi da je Ikrime o značenju ovog ajeta rekao: "To znači dobro, lijepo brdo – na abesinskome jeziku. Abesinci bi za nešto što je lijepo kazali: *sinā, sinā*". U komentarima se još navodi da *sinīn* ili *saynā'* može značiti blagoslovljen (mubārek) ili mjesto koje obiluje drvećem. (Ibn al-Ġawzī, 2009: 166-167; Al-Faḥr al-Rāzī, 1981: 32/10; Al-Qurtubī, 1996: 20/113; Al-Suyūṭī, 1999: 1/432-433)

3. Ve hāze l-beledi l-emīn

(وَهَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ)

I ovoga grada sigurnog. Riječju *el-beled* (الْبَلَدِ) označava se grad koji ima utvrđene granice. Ovdje se, prema konsenzualnom mišljenju mufessira, misli na grad Mekku. Riječ *el-emīn* (الْأَمِينِ) znači: pouzdan, siguran, povjerljiv; derivira se iz riječi *emān* (sigurnost, bezbjednost, mir) ili *emānet* (sigurnost, pouzdanost), čime se hoće kazati da je onaj ko uđe u Mekku siguran, *miran*, baš kao što i pouzdan čovjek čuva ono što mu je povjerenno. Također, može se derivirati i iz glagola *emine* – biti miran, živjeti u miru. (Al-Zamaḥšarī, 2005; Al-Faḥr al-Rāzī, 1981)

Ovim ajetom završava se slijed zakletvi koje ukazuju na mubarek mjesta u hijerohistoriji i historiji čovječanstva, mjesta vjerovjesnika i poslanika, mjesta velikog dobra i berićeta. Slijed zakletvi dat je ovim redoslijedom: Šam (Isa, a.s.), Sinaj (Musa, a.s.) i Mekka (Muhammed, a.s.), u kojem vidimo gradiranje mjesta po njihovoj uzvišenosti i počastvovanosti. (Ibn Kaṭīr, 1996; Al-Šabūnī, 1981)

¹ Al-An'am: 99, 141; Al-Nahl: 11, i Al-Tin: 1. O maslini Kur'an govori kao o simbolu čistoće i blagoslovljenosti; v. Al-Nur: 35; na drvo masline aludira se i u Al-Mu'minūn: 20.

4. Lekad halekne

l-insānefi ahseni takvim

(لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ)

Mi stvaramo čovjeka u najljepšem skladu. Ovo je odgovor na prethodne zakletve. Čestica *lekad* (لَقَدْ) sastavljena je od *lāma* (le) i *kad*: *lām* se koristi radi naglašavanja onda kada postoji izvjesna sumnja, a zajedno sa *kad*, tj. *lekad* aludira na činjenicu da je čovjek počašćen i prije nego što se rodi(o). Riječ *ahsen* (أَحْسَن) dolazi do *husn* (حُسْن) – ljepota, a njome se opisuje ljepota nečega iznutra i izvana. *Takvim* (تَقْوِيمٍ): postavljanje, podizanje, popravljavanje, uređivanje) dolazi od *kāme* (قام) – učiniti nešto uspravnim; također znači spojiti više komponenata i uravnotežiti ih tako da budu savršeno ravne i savršeno dizajnirane za namjeravanu svrhu (usp. Muftić, 1997: 1249).

Prema tome, Svevišnji Allah čovjeka stvara na najbolji mogući način i u savršenoj ravnoteži. Ljudi su jedina stvorenja koja hodaju *uspravno*: fizički i moralno. Čovjek je stvoren u savršenoj ravnoteži duše i tijela i kadar je ispuniti svoj život u pokornosti Svevišnjem. Poslanici na koje se aludira u prva tri ajeta najbolji su primjeri za to. Današnji razvoj i naučna istraživanja omogućili su ljudima da razumiju način na koji funkcionira ljudsko tijelo bolje nego ikada prije, ali su ljudi, paradoksalno, i najneupućeniji, više nego ikada ranije, u ono šta oni zapravo jesu. Jedan od razloga valja tražiti u činjenici fokusiranosti na (vidljivo) tijelo, a ne na (nevidljivu) ljudsku dušu, a upravo je duša ono što čovjeku daje najveću vrijednost i posebnu počast i poziciju u univerzumu. Ko danas proučava ljudsku dušu? Također, razlog je i isključiva fokusiranost na materijalno(st) i ovaj svijet; umjesto brige za Ahiret ljudi su se okrenuli ka tome kako učiniti što boljim život na ovome svijetu. U neka drevna vremena, bilo je obrnuto.

5. Summe redednāhu esfele

šāfilin (ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ)

A zatim ga vraćamo u najniže nizine. *Summe* (ثُمَّ) je veznik koji pretpostavlja

hronološki sljed i distancu, što ovdje semantički pretpostavlja dugi vremenski raspon između stvaranja čovjeka u najljepšem skladu i njegovog vraćanja u najniže nizine. Riječ *esfel* (أَسْفَلَ) znači *najniži* i antonim je riječi *e'alā* – *najviši*; sintagma *esfele šāfilin* (أَسْفَلَ سَافِلِينَ) označava nešto najniže od najnižeg. U suri Et-Tevbe (40) upotrijebljene su antonimno riječi *es-suflā* (najniži) i *el-ul-jā* (najviši). U suri En-Nisā' (145) licemjerima se prijete da će biti u "najnižem dijelu Vatre" (فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ). *El-Esfelin* su oni najniži (v. Es-Sāffāt, 98), ali ne u smislu klase ili bogatstva već u smislu morala i ponašanja.

U klasičnim komentarima Kur'ana dominiraju dva mišljenja o tome šta se želi kazati sintagmom *esfele šāfilin* (najniža nizina). Prvo: da se pod njome misli na *starost* i *slabosti* onih koji su nekada bili jaki tijelom i umom. To stanje starosti i slabosti je, dakle, 'najniža nizina' ljudskoga bića, kada je čovjek nemoćan i ne može se više brinuti ni o samome sebi. Mufessiri koji zagovaraju ovo mišljenje dalje kažu da će oni koji su u mladosti i na vrhuncu snage svoga života činili dobra djela imati nagradu i u starosti, kada više ne mogu činiti ta ista djela. Drugo: misli se na *nevjerništvo* i *najnižu nizinu* u *Džehennemu* onih koji budu prekrivali istinu na ovome svijetu. (Al-Bayḏāwī, 2000: 3/549; Ibn 'Ağība, 2005: 8/325; Al-Šawkānī, 2007: 1637; al-Šābūnī, 1981: 3/578-579.)

Međutim, Ebu l-'Alā Mevdūdi smatra da "nijedno od ta dva značenja ne može biti argument za predmet za čiju je potvrdu objavljena ova sura". Naime, prema Mevdūdiju, "sura ima za cilj da obrazloži istinu presude na onom svijetu". Evo njegovog detaljnog objašnjenja:

"Prva stvar ne može biti argument za presudu, jer starost dolazi i dobrim i zlim ljudima, a dostizanje te dobi nije kazna koju bi neko mogao trpjeti kao posljedicu svojih djela. Što se tiče druge stvari, ona će se desiti na Ahiretu. Ona se ne može predstaviti kao argument ljudima koji su uvjereni u

dodjeljivanje nagrada i kazni na samom Ahiretu. Stoga, prema našem mišljenju, ispravno značenje ajeta glasi: Nakon što je stvoren u najkvalitetnijoj prirodi, čovjek, kada koristi moći svog tijela i uma na zle načine, Allah mu daje moć da čini samo zlo i dovodi ga do najnižeg nivoa degradacije. To je istina koja se često primjećuje u ljudskom društvu. Ljudi postaju toliko obuzeti pohlepom, sebičnošću, požudnošću, ovisnošću o opojnim sredstvima, podlošću, bijesom i drugim osobinama da su moralno, zapravo, svedeni na najniže od najnižih. Razmotrimo samo jedan primjer: Kada je jedna nacija zaslijepljena neprijateljstvom prema drugoj zemlji, ona u barbarstvu nadmašuje sve divlje zvijeri. Divlja zvijer lovi svoju žrtvu samo radi hrane, ne pribjegava općem masakru; ali čovjek pribjegava masakru svoje vrste. Zvijer koristi samo kandže i zube, ali čovjek stvoren u najboljoj prirodi, svojim intelektom izmišlja pištolj, pušku, tenk, avion, atomske i hidrogenske bombe i bezbroj drugog oružja kako bi mogao trenutno uništiti cijelu populaciju. Zvijer samo ubija ili nanosi ranu, ali čovjek izmišlja tako bolne metode mučenja ljudi poput sebe koje zvijer ne može ni zamisliti. Zatim, da bi iskalio svoju osvetu i bijes nad svojim neprijateljima, on prisiljava žene da krenu u gole povorke: siluju ih desetine i desetine muškaraca; obeščašćene su pred očima svojih očeva, braće i muževa; djeca se masakriraju pred roditeljima; majke su prisiljene piti krv svoje djece; ljudska bića se spaljuju i živa sahranjuju. Na svijetu ne postoji vrsta divljih životinja koja bi se mogla, na bilo kojem stepenu, izjednačiti s ovim ljudskim barbarstvom. Isti je slučaj i s drugim zlim osobinama: čovjek se dokazuje onim najnižem od nižeg u bilo kojem zlu u koje se upusti, toliko da ponižava čak i religiju koja je za čovjeka najsvetija stvar: obožava drveće, životinje i planine, čak i spolne organe muškarca i žene; drži religiozne prostitutke u bogomoljama da bi stekao dobru volju bogova i čini preljub s njima kao čin vrline. U svojoj mitologiji svojim bogovima

i boginjama pripisuje takve prljave priče zbog kojih bi i najjadnija zvijer sramotno objesila glavu.”²

Dakle, čovjek je najsavršenije biće na zemlji, a sva ostala bića su *ispod njega*. No, ovdje nam se sada otkriva da se zbog svog nemoralnog ponašanja čovjek preokreće u *najniže biće*, čak niže od bića koja su po svojoj prirodi *niža* od čovjeka. I umjesto pokoravanja Stvoritelju čovjek se, u tom slučaju, pokorava stvarima nižim od sebe.

6. Illelezzine āmenū ve ‘amīlu s-sālihāti fe lehum edžrun

إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ

Osīm onih koji budu vjerovali i činili dobra djela, pa njih čeka nagrada neprekidna. Shodno gore navedenom Mevdūdijevom objašnjenju, iz sadržaja prethodnog ajeta, tj. iz moralne degeneracije, izuzimaju se oni koji iskreno vjeruju u Allaha i u Sudnji dan i rade dobra djela. Oni su ostali dosljedni svojoj prirodi, svom fizičkom i moralnom skladu, pa su stoga zaslužni i vrijedni beskrajnje nagrade. *Edžrun* (أَجْرٌ) je nagrada, a *gajru memnūn* (غَيْرُ مَمْنُونٍ) označava ono što neće biti prekinuto. *El-Menīn* (المنين) je fina prašina, a koristi se za oblak prašine u pustinji koji postaje toliko gust da se kroz njega ne vidi i pogled vam je odsječen (usp. Muftić, 1997: 1438).

Djela koja činimo na ovom svijetu su privremena, ali nagrada za njih je, kad se čine zarad Allahovog zadovoljstva, neprekidna, tj. beskrajna.

7. Fe mā jukezzibuke ba’du bi d-dīn (فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدَ بِالِّدِينِ)

Pa šta te onda navodi da poričeš sud [na Onome svijetu?!]. Partikula *fe* u ovom ajetu ima značenje bosanskog *pa* ili *dakle* (nakon svega što je spomenuto). *Tekzīb* je kad znate nešto da je istina, ali ipak to negirate.

Dīn je vjera, a znači i ponašanje, pokornost i nagradu ili uzvrat na nešto (šire v.: Ibn al-Ġawzī, 2000: 124-126; Karić, 1998: 336; Fatić, 2014: 241-242.). Klasični komentari Kur’ana riječ *dīn* u ovom ajetu razumijevaju u značenju *el-džezā’* – nagrada ili uzvrat na nešto (Al-Tabarī, 2007: 10/8709; Al-Zamahšarī, 2005: 1212; Ibn al-Ġawzī, 2009: 8/167; Al-Bayḏāwī, 2000: 3/549). Riječ je, dakle, o dodjeljivanju nagrada ili kazni na Sudnjem danu, tj. o konačnom obračunu ili sudu (*el-džezā’ ve l-hisāb*).

Nakon spoznaje da je čovjek kadar da se vine u najviše visine moralnog življenja i djelovanja, ali i da se moralno degradira do *dna dna*, zar iko razuman može pomisliti da će sud za prvo i drugo biti isti!? Pravda iziskuje da će *oni prvi* biti nagrađeni, a *oni drugi* – kažnjeni. I na drugim mjestima u Kur’anu ističe se ova činjenica, npr.:

أَفَنَجْعَلُ الْمُسْلِمِينَ كَالْمُجْرِمِينَ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ

Zar ćemo izjednačiti muslimane sa zlikovcima?! Šta vam je, kako rasuđujete? (El-Kalem, 35-36);

أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءً مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ

Misle li oni koji čine zla djela da ćemo s njima postupiti jednako kao sa onima koji vjeruju i rade dobra djela, da će im biti isti život i smrt? Kako loše prosuđuju! (El-Džāsije, 21)

Ako, pak, odbijete da vjerujete u budući svijet (Ahiret), vi tada odbijate da vjerujete u pravdu, a kada prestanete vjerovati u pravdu, prestaje i vaše vjerovanje u Svevišnjeg Allaha Koji je El-’Adil, tj. Apsolutno Pravedni.

8. E lejsellāhu bi ahkemi-l-ḥākīmīn (أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ)

Zar Allah nije najpravedniji sudija?! Ovo je retoričko pitanje kao i potvrđivanje (takrīr) Allahove

pravednosti te prijetnja (*ve’id*) nevjernicima jer će im se suditi shodno onome što su zaslužili. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, nakon ovog ajeta bi govorio: “Svakako! Ja sam od onih koji to svjedoče!” (Al-Qurtubī, 1996: 20/118; Ibn ‘Atiyya, 2001: 5/500; Ibn Džuzejj, 2014: 6/44) Prema tome, kako bi neko mogao i pomisliti da Onaj koji je čovjeka stvorio u najljepšem skladu i dao mu potencijal za dobro i zlo neće postupiti pravedno?! To je tako očigledno da je to suvišno i pitati.

Riječi *ahkem* (أَحْكَم) i *ḥākīmīn* (حَاكِمِينَ) deriviraju se iz riječ *hikme* (mudrost) kao i iz riječi *hukm* (presuda). Tako bi *ahkemi l-ḥākīmīn* (أَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ) moglo značiti i najmudriji sudija ili vladar; još preciznije: najmudriji od najmudrijih sudija ili vladara. Dakle, ovaj ajet sadrži dvije stvari: Allahovu, dž. š., mudrost i Njegov sud. Za razliku od 4. ajeta, koji je iskazan u prvom licu množine (božansko *Mi*), ovaj je iskazan u trećem licu. Sudija mora biti pravedan i nepristrasan i ne može pokazati sklonost ili blizinu prema onome kome presuđuje.

Zaključak

Čovjek je najljepša Allahova kreacija na Zemlji. Stvoren je na najbolji mogući način: u savršenoj ravnoteži duše i tijela i ima potencijal da svoj život ispuni u pokornosti Allahu, dž. š. Božiji poslanici su model tog načina života na koje, simbolično, u ovoj suri ukazuju *smokva* i *maslina*. Čovjek je, dakle, nadahnut tim potencijalom *predanosti* Svevišnjem i sve dok vjeruje u Njega i čini dobra djela, on ostaje na putu ili stazi *predanosti* Njemu. Kada skrene s tog puta, kada se moralno iskvari, Svevišnjji ga vraća u “najniže nizine” i tada čovjek postaje poput životinje, čak i gori, tj. gori od bića koja su po svojoj prirodi *niža* od čovjeka. Svevišnjji Allah je najpravedniji i najmudriji sudija i svi Njegovi propisi su mudrost.

¹ Nav. prema: [https://www.englishtafsir.com/ Quran/95/index.html](https://www.englishtafsir.com/Quran/95/index.html) (29 [1]. 10. 2020.)

Literatura

- Al-Ālūsī (s.a.). *Rūḥ al-ma'ānī fī tafsīr al-Qur'ān*. Beirut: Dār ihya' al-turāṭ al-'arabī.
- Al-Bayzāwī (2000). *Anwār al-Tanzīl wa asrār al-ta'wīl*, Dār al-ruṣd, Beirut, 2000.
- Al-Faḥr al-Rāzī (1981). *Tafsīr al-Faḥr al-Rāzī*. Beirut: Dār al-fikr.
- Fatić, Almir (2014). *Kur'anski semantički kontekst*, Sarajevo: FIN&EI-Kalem.
- Ibn 'Aṭīyya (2001). *Al-Muharrar al-wağīz fī tafsīr Kitāb al-'azīz*. Beirut: Dār al-kutub al-'ilmiyya.
- Ibn 'Ağība (2005). *Al-Baḥr al-madīd*. Beirut: Dār al-kutub al-'ilmiyya, Beirut.
- Ibn al-Ġawzī (2009). *Zād al-masīr fī 'ilm al-tafsīr*. Beirut: Dār al-fikr.
- Ibn al-Ġawzī (2000). *Nuzḥa al-a'yun al-nawāzīr fī 'ilm al-wuğūb wa al-naẓā'ir*. Beirut: Dār al-kutub al-'ilmiyya.
- Ibn Džuzejj (2014). *Olakšani komentari Kur'ana*. Preveo sa arapskog jezika Nedžad Ćeman. Sarajevo: Libris.
- Ibn Kaṭīr (1996). *Tafsīr al-Qur'ān al-'azīm*. Kuwayt: Ġam'iyya ihya' al-turāṭ al-islāmī.
- Karić, Enes (1998). *Semantika Kur'ana*. Sarajevo: Bemust.
- Al-Qurṭubī (1996). *Al-Ġāmi' li aḥkām al-Qur'ān*. Cairo: Dār l-hadīṭ.
- Al-Māwardī (2012). *Al-Nukat wa al-'uyūn*. Beirut: Dār al-kutub al-'ilmiyya.
- Muftić, Teufik (1997). *Arapsko-bosanski rječnik*. Sarajevo: El-Kalem.
- Al-Šabūnī (1981). *Šafwa al-tafsīr*. Beirut: Dār al-Qur'ān al-karīm.
- Al-Suyūṭī (1999). *Al-Itqān fī 'ulūm al-Qur'ān*. Beirut: Dār al-kitāb al-'arabī.
- Al-Šawkānī (2007). *Faḥḥ al-Qadīr*. Beirut: Dār al-ma'rifa, 2007.
- Al-Ṭabarī (2007). *Ġāmi' al-bayān 'an ta'wīl āyi al-Qur'ān*. Cairo: Dār al-salām.
- Al-Zamaḥšarī (2005). *Tafsīr al-Kaššāf*. Beirut: Dār al-ma'rifa.

الموجز

سورة التين: الإنسان وإمكاناته

ألمير فاتيتش

سورة التين هي السورة الخامسة والتسعون في القرآن الكريم. وسميت بهذا الاسم لوجود كلمة «تين» في آيتها الأولى. عدد آياتها ثمانية آيات، وقد اختلف مفسرو القرآن الكريم الأوائل حول مكان نزولها، ولكن جمهور المفسرين المتأخرين يرون أنها نزلت في مكة المكرمة، وهذا ما يرجحه كاتب هذا المقال، لأن مضمون السورة يؤيد ذلك، فقد جاء ذكرها في الآية الثالثة منها {وهذا البلد الأمين}، وقد أجمع المفسرون على أنه مكة المكرمة. كما أن أسلوب عرض مضمون هذه السورة يشير إلى خصائص السور المكية في الفترة الأولى من الوحي. ويمكننا تحديد الموضوع الرئيس لهذه السورة في جانبين، الأول: جوهر الإنسان وإمكاناته، والثاني: الحكم الإلهي النهائي في الآخرة بالثواب أو العقاب. وتحدث الآيات الخمس الأولى عن الجانب الأول وهو جوهر الإنسان وإمكاناته، وتحدث بقية الآيات عن الحكم الإلهي.

الكلمات الرئيسية: السورة الخامسة والتسعين، التفسير، التين، الزيتون، الإنسان، الحكم الإلهي.

Summary

SURAH AT-TĪN:
MAN AND HIS POTENTIALS

Almir Fatic

Surah *At-Tin* is 95th surah of the *Qur'an*. It was named after the noun "tin" mentioned in its first ayah. It contains eight ayahs. Regarding the place where it was revealed, the early commentators differ in their opinions. However the majority of later time's commentators are of the opinion that it was revealed in Makkah, which, nonetheless, in the opinion of the author of this article is more credible as the content of the surah itself suggests in its favour. Namely, the third ayah of the surah reads: *and (by) this secure city* and this city, according to the consensus of mufassirs, is Makkah. Furthermore, the style and the form of expression of this surah also reflects all the characteristics of the Makkan surahs of the early period of the Revelation. The main theme of this surah is twofold: the essence of man and his abilities and limitations and the Last Judgement in Hereafter in the form of reward or punishment. The first five ayahs of the surah relate of the first, that is of man and his prospects and the rest of the surah of the latter.

Key words: 95th surah, tafsir, fig, olive, man, the Last Judgement